



Vista aèria de la colònia Cal Metre de Gironella

# Pla director urbanístic de les colònies del Llobregat

PER: PERE VALL i CASAS, arquitecte

**L**a vall del riu Llobregat entre el Pla de Bages i el Prepirineu és l'àmbit objecte del Pla director urbanístic de les Colònies del Llobregat. Es tracta d'una unitat geogràfica caracteritzada per l'alt valor patrimonial de la seva seqüència d'establiments tèxtils encaixats en una vall estreta vora l'eix viari del Llobregat.

## ÀMBIT

S'hi identifiquen divuit peces de naturalesa diversa entre les quals cal distingir, en funció de la seva consistència urbana, dotze colònies (Cal Rosal, l'Ametlla de Casserres, Viladomiu Vell, Viladomiu Nou, Guixaró, Cal Prat, Cal Pons, Cal Marçal, Cal Vidal, Cal Riera, l'Ametlla de Merola, Soldevila), tres semicolònies (la Plana, Cal Metre, Cal Bassacs) i tres fàbriques de riu (Cal Casas, Cal Forcada, la Rabeia).

El Pla afecta nou municipis riberencs: Avià, Berga, Casserres, Gironella, Olvan, Puig-reig (Berguedà), Balsareny, Gaià i Navàs (Bages); i coordina un sistema urbà d'uns vint mil habitants articulat al llarg dels vint-i-nou quilòmetres del curs fluvial comprès entre el Pantà de la Baells i la Sèquia de Manresa. Uns dos mil habitants es reparteixen en les dotze colònies i tres semicolònies, i uns divuit mil es concentren en quatre viles de riu (Gironella, Puig-reig, Navàs i Balsareny).

L'àmbit del Pla no assumeix directament la delimitació administrativa dels municipis implicats, sinó que es concentra en el reconeixement del fet geogràfic. La vall s'entén com a unitat bàsica de referència i s'inicien els treballs considerant una zona genèrica de





dos quilòmetres centrats a l'entorn del riu, amb un àmbit de regulació més intensa entre el fons de la vall i els replans intermedis a banda i banda del curs fluvial. Es distingeix un àmbit central, entre Cal Rosal i l'Ametlla de Merola, caracteritzat pel ritme més intens de colònies completes i la relació estreta entre el riu i l'antiga carretera. Aquesta zona correspon al Parc Fluvial del Llobregat, i al seu entorn s'articulen tres subàmbits d'enllaç de caràcter divers:

▣ Subàmbit de connexió cap al sud amb la Sèquia de Manresa (entre Navàs i Balsareny), dins de la comarca del Bages. Riu i carretera se separen i la potència dels assentaments industrials vora el riu decreix.

▣ Subàmbit de connexió cap al nord amb el Pantà de la Baells (a partir de Cal Rosal). La Vall de Pedret, de notable valor natural, creua encaixada el Prepirineu mentre la carretera guanya nivell i es desvia cap a Berga.

▣ Subàmbit de connexió amb Graugés, a l'altiplà de ponent. Aquesta colònia agrícola, vinculada històricament a la colònia Rosal i articulada a la vall a través de les rieres, conforma un conjunt excepcional.

## 2. ENS GESTOR

El Consorci del Parc Fluvial del Llobregat impulsa actualment la recuperació i la preservació de bona part de l'àmbit objecte del PDU, concretament del tram fluvial comprès entre Cal Forcada vora Navàs i la Colònia Rosal als peus de Berga. Es tracta d'un ens supramunicipal constituït l'any 2003 i encarregat de promoure les línies de treball contingudes en el "Pla Estratègic pel Desenvolupament del Parc Fluvial":<sup>(1)</sup> I. Impulsar l'activitat turística, II. Impulsar l'activitat productiva de qualitat, III. Preservar i difondre el patrimoni cultural i natural, IV. Impulsar la gestió i el planejament conjunt del parc.

Els membres del Consorci són: ajuntaments d'Avià, Berga, Gaià, Gironella, Navàs, Olvan i Puig-reig, Diputació de Barcelona, Consell Comarcal del Berguedà, Generalitat de Catalunya, Fundació CaixaManresa, Federació d'Associacions de Veïns del Baix Berguedà, Associació de Pescadors del Baix Berguedà, Associació de Productors i Usuaris d'Energia Elèctrica, Associació d'Agroturisme del Berguedà, Associació Comarcal d'Empresaris del Berguedà i Delegació del Berguedà de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona. El Consorci del Parc Fluvial del Llobregat és, per la seva naturalesa supramunicipal i vinculació específica al territori considerat, l'ens idoni per assumir l'impuls i la gestió del present Pla Director Urbanístic.

## MARC TERRITORIAL

El marc territorial que ens ocupa ha estat fins ara objecte de recerca<sup>(2)</sup> i accions a favor del desenvolupament i la conscienciació local, empeses des de l'any 1997 pel Patronat del Parc Fluvial Navàs-Berga i des de l'any 2002 pel Consorci abans esmentat.

Es tracta, sens dubte, d'una peça de patrimoni-paisatge excepcional construïda en els seus trets més valuosos durant la segona meitat del segle XIX i el primer terç del segle XX. Aquest conjunt ha estat inclòs en el Plan de Patrimonio Industrial com a bé històric de valor reconegut segons l'acord assolit per la Direcció General de

Bellas Artes, el Ministerio de Educación y Cultura i les comunitats autònomes. Actualment la seva integritat es veu compromesa per certes dinàmiques residencials i productives. La millor connexió viària amb la regió metropolitana de Barcelona augmenta la pressió d'alguns processos degradants que reclamen l'actuació conjunta i justifiquen la redacció d'aquest pla.

Es presenten a continuació algunes claus d'interpretació del marc territorial que permeten entendre millor els criteris de preservació i recuperació plantejats en el PDU.

## SUPORT FÍSIC

### Un riu discret

Curs fluvial de règim mediterrani amb un cabal mitjà de 5 m<sup>3</sup>/s i un paisatge associat de qualitat mitjana.

### Una seqüència intensa de meandres petits

Meandres ocupats sistemàticament per la banda de ponent, quan la topografia ho permet. L'assentament originari tendeix a saturar l'àmbit perfilat pel riu i la carretera, de manera que esdevé una colònia-meandre.

### Una espina de rieres

El Llobregat orienta el seu curs en direcció nord-sud. A banda i banda, rep el cabal de rieres que actuen com a connectors naturals transversals i articulen la vall amb els altiplans adjacents.

### Una vall estreta

La secció de la vall es compon en termes generals de les parts següents:

▣ Fons de la vall: curs fluvial, platges de llims, bosc de ribera i fàbriques de riu.

▣ Altiplans laterals: agregats rurals i ermites.

▣ Replans intermedis: nuclis urbans a ponent i camps mirador a llevant. Les colònies ocupen preferentment la costa entre els replans i el fons de la vall. Els itineraris longitudinals a banda i banda del riu (antiga C-1411 i Ruta de les Colònies) es disposen en la inflexió entre replans i costa.

L'estretor de la secció s'accentua en alguns trams, especialment el comprès entre Viladomiu Vell i Cal Prat. Aquest fet, combinat amb la condició natural de canal connector entre el litoral mediterrani i els ports atlàntics, augmenta la pressió sobre la vall.

## ASSENTAMENTS

### Una comunitat fluvial policèntrica

S'identifiquen quatre viles de riu al llarg de l'eix fluvial (Gironella, Puig-reig, Navàs i Balsareny), separades per distàncies que oscil·len entre quatre i vuit quilòmetres. Berga, capital de comarca, s'allunya del riu i encapçala el conjunt de manera excèntrica. S'hi ubiquen també, perifèricament, alguns nuclis urbans menors (Avià, Casserres

“ EL PLA  
AFECTA NOU  
MUNICIPIS  
RIBERENCs:  
AVIÀ, BERGA,  
CASSERRES,  
GIRONELLA,  
OLVAN, PUIG-REIG  
(BERGUEDÀ),  
BALSARENY, GAIÀ I  
NAVÀS (BAGES)



Plànol de les colònies del riu Llobregat

i Olvan). Finalment, les colònies, semicolònies i fàbriques de riu es disposen cada un o dos quilòmetres.

Aquest conjunt d'assentaments urbans d'implantació espontània presenta greus desequilibris en detriment de les colònies i a favor dels pobles. D'altra banda, no es disposa d'un transport públic prou consistent. Cal replantejar aquesta situació a favor d'un sistema de barris més solidari i compensat.

## INFRAESTRUCTURES

### Circuits propers a l'entorn del riu

La mobilitat rodada local sobre l'eix del Llobregat es desenvolupa principalment a través de l'antiga C-1411, completament segregada del trànsit de pas amb la construcció de la nova C-16. L'autovia de rang internacional s'insereix a la vall amb criteris aliens i disposa de dos nusos d'accés per a cada nucli urbà.

A l'altra banda de la C-1411 s'articula un itinerari longitudinal proper al riu conegut com la Ruta de les Colònies. La colònia, a cavall entre totes dues vies, juga amb els seus ponts i palanques un paper significatiu com a nexa d'unió. Es conformen anelles de circulació vinculades al seu torn amb un ric repertori de circuits de segona línia i connexions externes a la mateixa vall.

### Connexions transversals externes

Les connexions transversals de la vall amb els altiplans adjacents s'efectuen principalment a través de vies i camins associats a les rieres. Gironella, Puig-reig, Navàs i Balsareny són cruïlles d'entrada des de la vall del Llobregat a les valls interiors.

## PAISATGE

El valor ambiental de la vall que ens ocupa recau en un paisatge fluvial discret on s'insereix una xarxa de recursos culturals estratificats en secció. El patrimoni industrial del segle XIX, vinculat a l'aprofitament energètic de l'aigua, es concentra vora el riu en forma de fàbriques i colònies. El patrimoni de procedència agrària es condensa principalment a les masies i ermites dels altiplans.

### Matriu ecològica

La matriu ecològica d'aquest territori es pot sintetitzar com una espina blava definida pel riu i les rieres, juntament amb els seus espais fluvials associats. La quantitat i qualitat de l'aigua d'aquest sistema és una qüestió fonamental fortament compromesa. Per una banda, l'explotació intensiva de les minicentrals elèctriques comporta la desaparició del riu durant la meitat del seu curs i, per tant, l'absència de les condicions necessàries per al desenvolupament correcte de l'ecosistema fluvial. D'altra banda, la manca de depuradores per a les colònies, afegida als residus generats per les granges, empitjora la situació.

### Àmbit fluvial sensible

S'identifica un domini fluvial conformat pel fons de la vall i els





Colònia Cal Pons al municipi de Puig-reig

replans intermedis, a banda i banda del riu, on es detecten processos susceptibles de malmetre els atributs principals del paisatge fluvial: la tala de pollancredes, les graveres, els creixements residencials i industrials i les noves infraestructures viàries.

### PROMOCIÓ ECONÒMICA I MILLORA URBANA

La colònia tèxtil és la peça més emblemàtica del paisatge industrial català. El tram fluvial que ens ocupa conforma un espai geogràfic d'un valor extraordinari per la intensa seqüència i la qualitat de les seves colònies. És oportú, per aquest motiu, el seu reconeixement com a patrimoni col·lectiu i l'articulació dels instruments urbanístics necessaris per preservar-lo. Per altra banda, un enfocament més local posa en evidència la necessitat d'adaptar les colònies a les exigències quotidianes dels seus habitants i productors. El monocultiu tèxtil i l'aïllament originals han deixat pas a una identitat més diversa, i a vegades contradictòria, amb dinàmiques residencials, industrials i turístiques superposades, fruit d'un nou model de mobilitat. Les colònies són, en aquest sentit, una expressió contemporània del territori ciutat català i el PDU ha de permetre millorar la qualitat de vida dels seus habitants.

Es palesa de manera generalitzada la necessitat d'equiparar els estàndards de serveis urbans i qualitat del parc residencial i dels espais lliures entre pobles i colònies. Els residents de les colònies comparteixen sovint la condició de ciutadans de segona, i cal corregir aquesta situació equilibrant l'accés als recursos urbans. Les colònies han d'esdevenir barris dignes d'un sistema urbà solidari, amb l'eventual companyia d'activitats productives compatibles. Una fàbrica en actiu és percebuda, en general, com un atribut positiu, en la mesura que genera activitat i ajuda al sosteniment d'usos complementaris a la residència (com el restaurant i la botiga de

queviures). Convé, en aquesta direcció, ordenar la convivència del poble amb la fàbrica delimitant correctament els accessos i espais per a cada ús.

Aquesta apreciació general s'expressa amb diversos matisos. Cal distingir el cas de colònies com Soldevila, Cal Vidal o Cal Marçal, on la propietat encara privada del conjunt dificulta la implicació de l'Administració municipal en el seu manteniment. En altres casos, on ja s'ha efectuat la cessió de vials i espais lliures, convé un major compromís de l'ajuntament en aquesta tasca. Es dona també la situació, més excepcional (Cal Rosal), de propietats incertes sotmeses a càrregues hipotecàries, circumstància que genera la degradació dels immobles i els espais lliures afectats. És convenient, en general, establir els mecanismes necessaris per propiciar el domini públic dels espais lliures i els equipaments significatius.

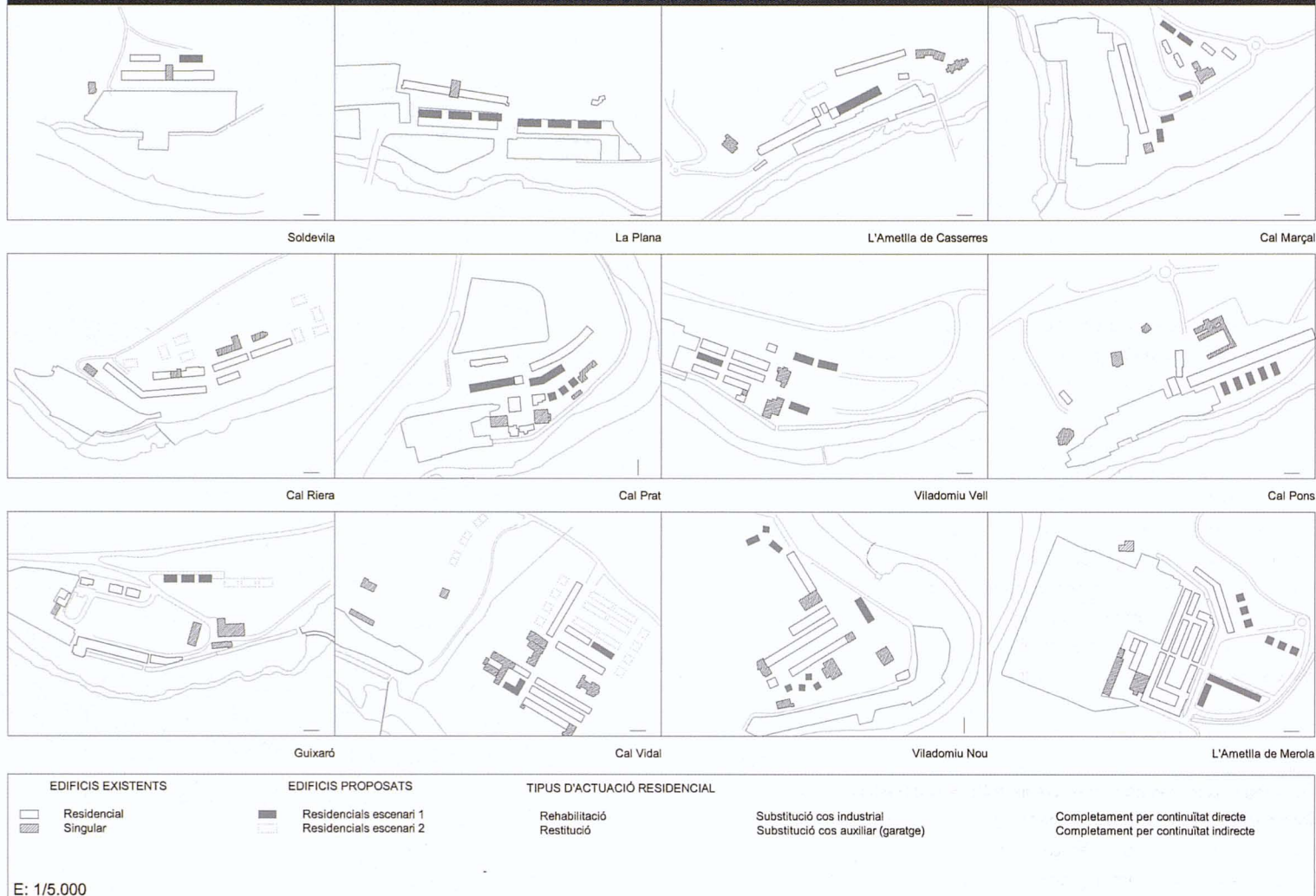
També s'afegeixen, a vegades, les contradiccions d'una divisió municipal poc racional. El cas de la Colònia Rosal, assentada en tres termes municipals, és prou eloqüent. La llunyania dels nuclis urbans en relació amb les colònies del seu terme i la proximitat al centre urbà d'un altre terme (el cas de l'Ametlla de Merola en relació amb Navàs) genera distorsions en el funcionament dels serveis públics que cal corregir.

En qualsevol cas, la colònia és una estructura productiva i urbana envellida que cal adaptar als requeriments actuals. La viabilitat de la millora urbana pendent resta condicionada, com s'ha esmentat, al domini públic dels sistemes, però també, i especialment, a la disponibilitat dels recursos econòmics suficients. Promoció econòmica i millora urbana esdevenen les dues cares de la mateixa moneda.

“ LA COLÒNIA  
TÈXTEL ÉS LA PEÇA  
MÉS EMBLEMÀTICA  
DEL PAISATGE  
INDUSTRIAL  
CATALÀ



## COMPOSICIÓ URBANA



### PROMOCIÓ ECONÒMICA

La regeneració urbana de les colònies passa necessàriament per la seva promoció econòmica. El valor afegit d'un patrimoni tan extens només és assumible si es donen condicions suficients de prosperitat econòmica i qualitat de vida en el conjunt del territori. Cal, en aquest sentit, activar dinàmiques residencials, industrials i turístiques generadores de recursos, però sense oblidar que la millora del cos físic de la colònia ha de garantir la continuïtat i l'enfortiment del cos social que l'habita i li dona consistència.

#### Indústria

És desitjable la plena ocupació del sòl industrial quan sigui compatible amb l'ús residencial. Per això és necessari millorar la qualitat dels factors de localització productiva (accessibilitat, aigua i energia, telecomunicacions). Cal promoure usos de major valor afegit i, si s'escau, propiciar el canvi d'ús productiu a residencial o terciari respectant la delimitació de zona inundable. Les plusvàlues generades han de revertir en el manteniment del sistema d'espais

lliures i equipaments de la colònia i compensar el sobrecost del patrimoni.

#### Turisme

El turisme crea economies i actua alhora com a catalitzador social. És oportú impulsar dinàmiques empresarials recolzades en el patrimoni cultural de cada colònia, afavorint la consolidació de productes turístics complementaris i harmònics amb els usos productius i residencials.

#### Residència

L'increment del nombre d'habitants i el rejuveniment de la població són imprescindibles per al manteniment del transport públic, les infraestructures urbanes i el sistema d'espais lliures i equipaments. És oportú impulsar la plena ocupació de la colònia (especialment de primera residència) i, quan sigui possible, el creixement residencial respectuós. És convenient garantir el control públic de les operacions immobiliàries per tal protegir la integritat física i social de les colònies.



## MILLORA URBANA

La millora urbana de les colònies ha de permetre consolidar la seva condició de barris integrats en una autèntica ciutat lineal articulada pel riu i la carretera, on han de viure amb igual dignitat vint mil veïns repartits en pobles i colònies. Però els recursos necessaris per fer viable aquest horitzó són significatius. I per això mateix la importància de la promoció econòmica i també la conveniència de generar aprofitaments urbanístics per fer front en cada colònia a les tasques següents:

### Rehabilitar els edificis i espais lliures existents

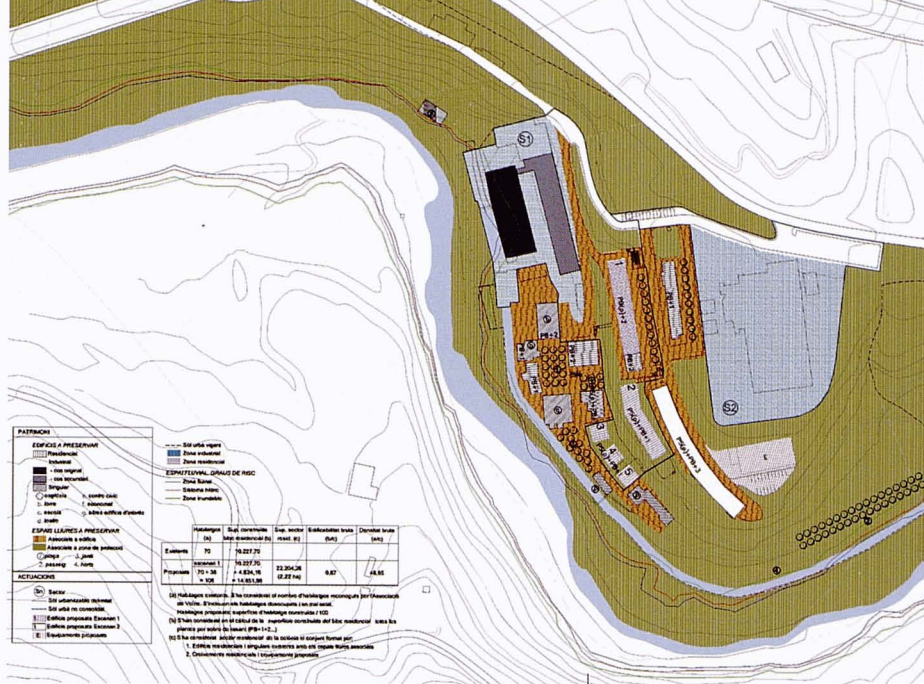
Convé identificar els edificis de valor patrimonial (residencials, industrials i equipaments) i plantejar vies d'accés als recursos econòmics necessaris per compensar el cost del seu manteniment com a patrimoni col·lectiu. També calen directrius per a la rehabilitació arquitectònica preservant el caràcter dels edificis, però alhora facilitant l'adaptació necessària a les normatives de seguretat, accessibilitat i estàndards de confort actuals. Són igualment oportunes les pautes per a l'arranjament respectuós dels espais lliures significatius. En alguns casos, cal resoldre també l'absència d'espais indispensables per al desenvolupament normal de la vida col·lectiva, o la manca d'alguns espais funcionals bàsics (el cas de l'Ametlla de Casseres, desproveïda de plaça, o el cas de Cal Pons, sense els aparcaments necessaris, il·lustren aquesta situació).

### Garantir la bona convivència de la zona residencial amb la zona industrial de la colònia

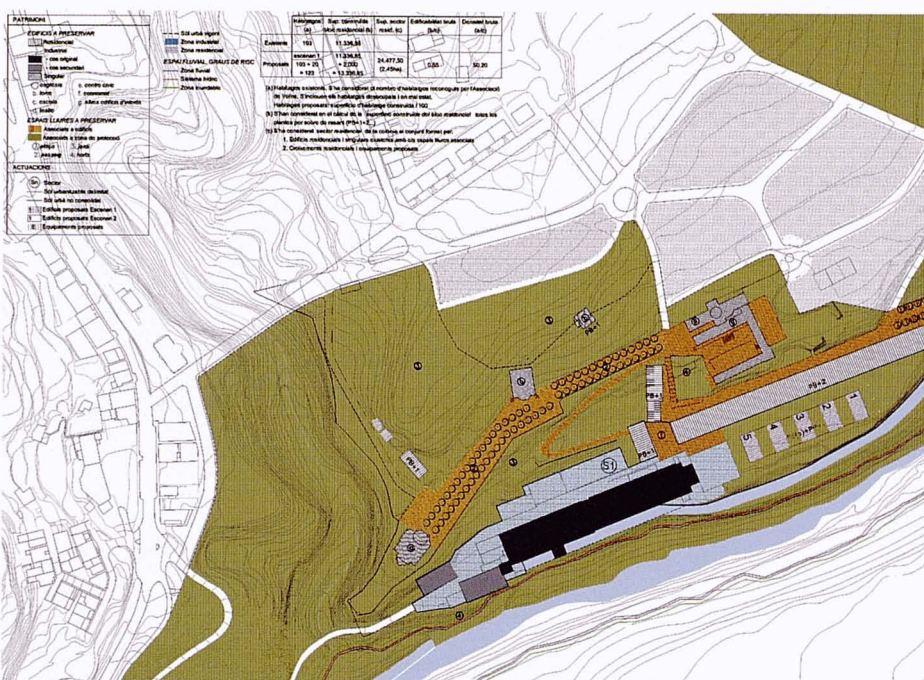
Cal promoure usos productius nets i compatibles amb la residència. És fonamental en aquest sentit resoldre la segregació dels accessos. Cal regular també l'àmbit de la fàbrica evitant transformacions poc respectuoses amb el caràcter singular dels seus edificis històrics. És convenient evitar la fragmentació de la propietat del parc industrial per tal de facilitar-ne la transformació vers usos residencials, comercials i terciaris. Cal promoure aquesta transformació, especialment en aquells casos on l'activitat productiva sigui més difícil i menys compatible amb la residència.

### Dotar les colònies dels serveis urbans necessaris amb un tracte equivalent al dels nuclis urbans

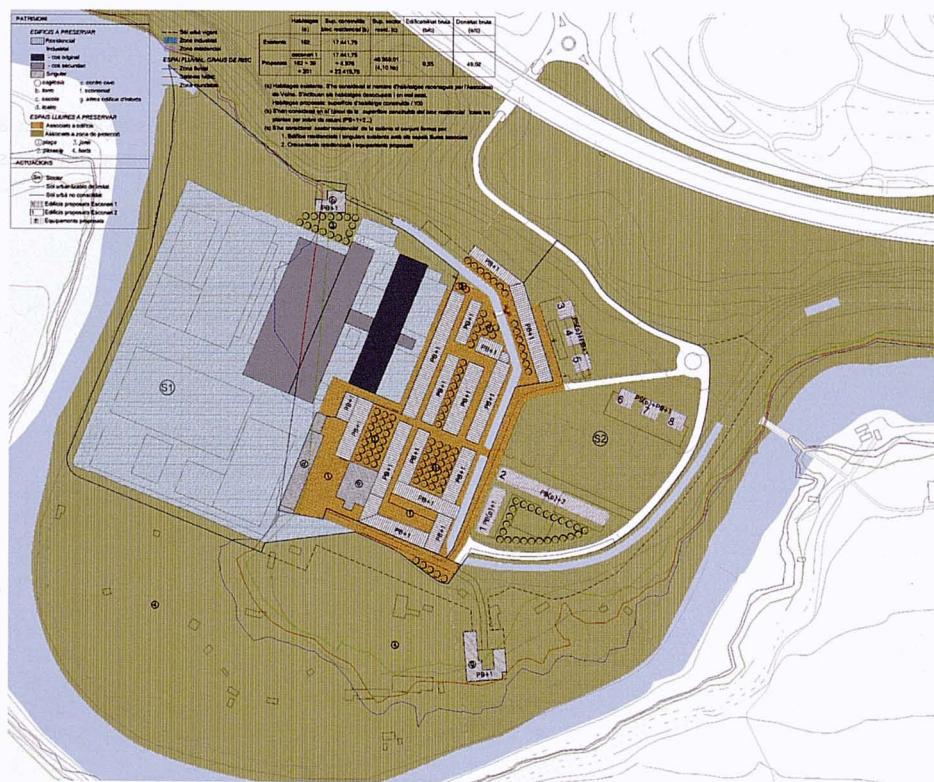
Mereixen un èmfasi especial els serveis de neteja dels espais lliures, recollida de deixalles i sanejament. També el d'atenció mèdica domiciliària i emissió de receptes (necessari per l'avançada edat d'una part important dels residents). Es considera essencial el paper de la botiga, a la qual cal donar suport per la dificultat de mantenir el negoci actiu a la colònia. Cal millorar igualment els serveis de transport públic, en especial el relatiu a la gent gran i els infants. Per altra banda, la colònia disposa d'edificis idonis (teatres i centres cívics) per acollir usos de qualitat que no han d'ubicar-se necessàriament al centre urbà tradicional. Per tant, a part de garantir els serveis mínims per a una condició urbana digna, cal potenciar també l'establiment d'usos significatius a la mateixa colònia que enriqueixin el seu vincle amb el poble més enllà de l'estricta dependència.



Plànol de Cal Prat



Plànol de Cal Pons



Plànol de l'Ametlla de Merola





Vista aèria de la colònia de l'Ametlla de Merola

En definitiva, cal que es visqui millor a les colònies, però l'ajut de l'Administració pública no és suficient per assolir l'estàndard desitjable. Cal augmentar el nombre de residents i alimentar el cicle més serveis i més qualitat de vida sense malmetre el caràcter de la colònia. Cal apropar la seva densitat residencial a la del poble propiciant la plena ocupació dels habitatges. Cal conformar una oferta atractiva i de qualitat adreçada a residents autòctons i de primera residència. Cal, en definitiva, retenir i incrementar el poblament actiu i estable de la colònia. En aquest sentit, les noves promocions d'habitatge han de ser competitives en relació amb les del poble; i és necessària la participació de les associacions de veïns en el control d'aquests processos que han de permetre resoldre les mancances estructurals:

#### ▣ Transport públic i accessibilitat

Millorar el transport públic ordinari i escolar garantint una parada dins la colònia. Millorar la connexió de la colònia amb els pobles de l'eix a peu, bicicleta o cotxe, per tal d'accedir amb més facilitat als recursos urbans que la colònia no pot oferir.

#### ▣ Espais lliures i infraestructures urbanes

Impulsar la urbanització pendent dels vials i espais lliures; i la millora de les xarxes bàsiques (llum, telèfon, aigua, gas i clavegueram). Impulsar també la restauració dels espais fluvials i la incorporació de les depuradores.

#### ▣ Serveis i equipaments

Garantir la permanència dels serveis i equipaments bàsics com a catalitzadors de la vida social de la colònia. S'entenen per serveis bàsics la botiga de queviures i el cafè o bar. S'entenen per equipaments bàsics l'església i el casino o local social.

### CRITERIS I ACTUACIONS

El PDU formula criteris i actuacions per preservar i revalorar les colònies com a barris de qualitat dins d'un sistema urbà solidari. Es plantegen enfocaments urbans (E: 1/2.000) específics per a cada peça i enfocaments territorials (E: 1/10.000) que cal entendre en continuïtat. En un context d'escassa dinàmica demogràfica i econòmica, i sota una pressió immobiliària creixent, s'opta per combinar la flexibilitat d'algunes regles de joc generals amb l'impuls de projectes estratègics. Per una banda, es formulen directrius prou obertes perquè cada administració convergeixi en la seva aplicació a partir dels instruments de planejament i capacitat de gestió pròpia. Per altra banda, s'indica amb precisió suficient una relació d'actuacions d'ordre molt divers.

La formulació dels criteris i les actuacions parteix d'un cert pragmatisme en relació amb la preservació del suport preexistent. Es considera necessari assolir un equilibri entre la conservació estricta i la indiferència pel patrimoni atesa la manca de recursos i l'envergadura de la transformació pretesa. El PDU ha d'oferir un pacte



viàble entre els interessos públics i privats que permeti formes de preservació efectives. En aquest sentit es reconeix la matriu ambiental del territori entesa com allò de substancial que concentra la pròpia identitat, i sobre la qual caldrà establir pactes a partir de circumstàncies concretes.

El sosteniment de pobles i fàbriques és especialment costós quan s'exigeix també la preservació i la recuperació del patrimoni. Aquesta dificultat es veu agreujada per la magnitud i la dispersió de les peces, l'absència de sòl públic, la posició perifèrica en relació amb dinàmiques inversores, el poblament escàs i envellit, i, en general, la minsa consciència sobre els valors culturals. Per aquest motiu, cal vincular la millora urbana de les colònies amb la seva promoció econòmica i, en concret, amb l'impuls dels sectors que hi poden generar riquesa: indústria, turisme i residència. En general, la voluntat operativa del PDU s'ha de concretar en actuacions rendibles d'impuls privat, tutelades per l'Administració pública i vinculades a la resolució dels dèficits estructurals de les colònies. El PDU identifica i orienta aquestes actuacions des d'una visió global i a partir dels enfocaments següents.

## MARC TERRITORIAL

### Sistema de barris

La seqüència de colònies vora la carretera ha esdevingut un rosari de peces urbanes aïllades i subsidiàries dels pobles riberencs (Balsarenys, Navàs, Puig-reig i Gironella). Avui és necessària la seva transformació en un sistema solidari més equilibrat. El PDU planteja pautes per a una nova articulació territorial que afavoreix la cohesió de les parts, la comprensió del conjunt i una centralitat més difusa.

Es reconeixen els vincles naturals establerts entre colònies properes, i es potencien unitats funcionals coherents de rang superior. Cada nucli urbà genera els seus assentaments satèl·lit, normalment menys dotats de serveis a causa de la proximitat. L'Ametlla de Casserres, Cal Metre i Cal Bassacs s'articulen a l'entorn de Gironella; Cal Casas, Cal Pons i Cal Marçal pertanyen a l'òrbita urbana de Puig-reig; Cal Forcada i l'Ametlla de Merola mantenen vincles estrets amb Navàs.

En els àmbits alterns a les constel·lacions d'assentaments satèl·lits als principals nuclis urbans, es configuren també agrupacions complementàries. Cal Rosal i la Plana conformen un conjunt de clara vocació comercial i industrial; Viladomiu Vell, Viladomiu Nou, Guixaró i Prat conformen la seqüència de major valor patrimonial i assumeixen una certa capitalitat amb la ubicació del Centre d'Interpretació a la torre de Viladomiu Nou. Finalment, Cal Vidal, Cal Riera i l'Ametlla de Merola encadenen, en un entorn natural respectat pels incendis, els espais residencials de major capacitat.

### Colònies Porta

S'identifiquen algunes colònies que, per la seva posició estratègica i condicions singulars, es promouen com a indrets d'acollida de visitants i comunicació de l'oferta turística del territori. La designació

de Colònies Porta té per objectiu estructurar un producte territorial coherent i ordenar-ne l'ús social. La Colònia Porta es considera com a àmbit d'inversió pública preferent a l'efecte de disposar de les instal·lacions oportunes d'acollida i comunicació. Cada Colònia Porta ofereix un contingut narratiu propi vinculat a la seva identitat: Cal Rosal, Porta del Comerç; Viladomiu Nou, Centre del Parc; Cal Vidal, Colònia Museu; Ametlla de Merola, Porta de la Cultura. Els temes desenvolupats en cada Colònia Porta es complementen entre si configurant una narració general unitària per al conjunt del territori.

### Polaritats

S'identifiquen aquelles peces urbanes que per la seva localització estratègica (bona accessibilitat i condició de porta urbana) constitueixen espais d'oportunitat on es preveu la implantació d'usos preferentment terciaris. Les polaritats vinculades a la Via Cívica tenen per objectiu reforçar el contingut urbà d'aquesta via com a eix cívic del conjunt. Les polaritats vinculades a la C-16 tenen per objectiu impulsar la transformació d'àrees degradades vora els nusos de la C-16, aprofitant la seva capacitat atractora per configurar àrees urbanes de rang supramunicipal.

### Vialitat cívica

El funcionament solidari del sistema de barris queda condicionat a una vialitat local de caràcter cívic i a un sistema eficient de transport públic. Pel que fa a la vialitat, el PDU combina l'antiga C-1411, segregada del trànsit de pas canalitzat per la nova C-16, i la Ruta de les Colònies, disposada en el vessant oposat. Ambdues vies, connectades a través de les múltiples palanques que permeten creuar el riu vora cada colònia, vertebraran el conjunt a banda i banda de la vall, i estructuraran l'accessibilitat longitudinal immediata al curs fluvial.

### Via Cívica

Es planteja la transformació de l'antiga C-1411 i els seus espais lliures associats en una Via Cívica de trànsit local, dotada de la secció necessària per contenir un carril de bicicletes i transport turístic. Es preveu també la disposició d'estacions d'una línia d'autobús en les cruïlles d'accés a les colònies. Un escenari de barris més densos pot garantir la viabilitat d'aquest transport públic.

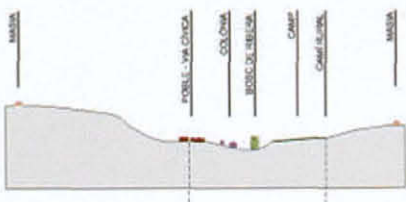
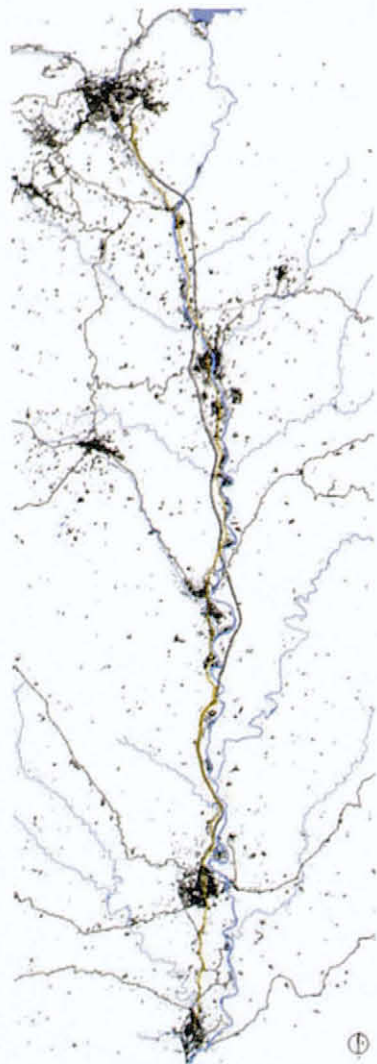
### Xarxa de recursos

Es preserva la integritat de la xarxa de recursos patrimonials de la vall, concebuda com una constel·lació de peces de valor cultural i natural articulades per itineraris (Ruta de les Colònies i Via Cívica). La vall del riu Llobregat i les seves valls transversals allotgen un patrimoni discret però ben articulat. El PDU consolida la continuïtat entre recursos vinculats a la industrialització del XIX i al món rural. Per aquest motiu s'identifiquen els circuits i les connexions externes.

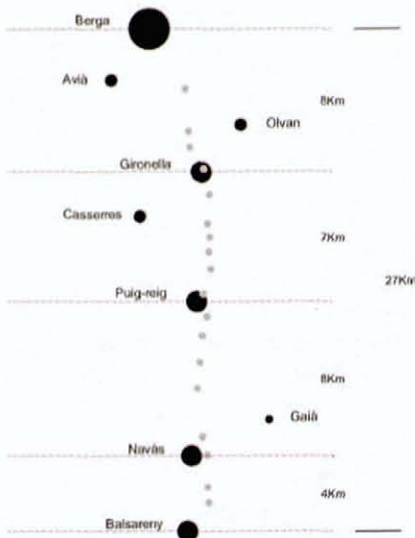
### Zona de protecció

La integració de la colònia en el paisatge fluvial és un dels valors ambientals més remarcables que cal considerar. Per tal de protegir l'entorn no urbanitzable immediat, el PDU estableix una Zona de Protecció Immediata que comprèn bàsi-

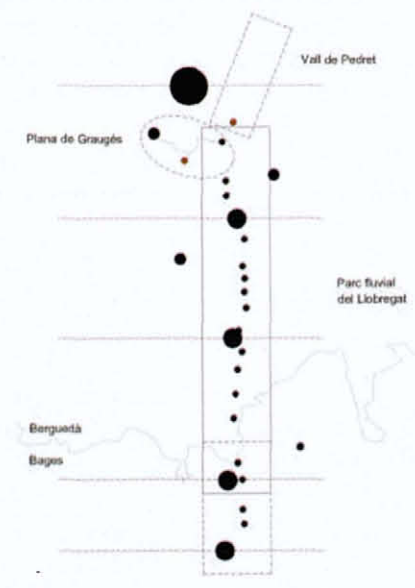




Secció tipus



Comunitat fluvial



Àmbit PDU

cament el fons de la vall i els primers replans intermedis a banda i banda del curs fluvial. Aquesta zona actua com a àmbit de *buffer* en relació amb creixements residencials i industrials, i permet evitar la formació de continus urbans no desitjats. Es preserven els corredors transversals que garanteixen la coherència de l'estructura ecològica i paisatgística i la identitat pròpia de cada peça urbana. En aquest sentit, es reconeixen aquells parcs urbans associats a cursos fluvials que compleixen aquesta funció dins dels nuclis urbans.

Dins l'àmbit de protecció especial, es regula amb més rigor el desenvolupament d'activitats productives susceptibles de degradar l'entorn. Es distingeix entre activitats extractives i industrials de major impacte (graveres i plataformes industrials), i les activitats agràries, ramaderes i forestals de menor incidència (granges, horts i tala de pollancredes). Igualment, es preserven els elements de patrimoni associats al control de l'aigua (ponts, preses, canals, etc.) i al món rural vinculat a les colònies (masies, ermites, etc.), així com les formacions arbòries d'interès ecològic i paisatgístic.

#### ▣ Sistema hídric

La integritat del sistema hídric compost pel riu, les rieres i els torrents és fonamental des del punt de vista ecològic i paisatgístic. Cal evitar el tractament sectorial d'aquest sistema per la seva importància en relació amb el patrimoni ambiental que es pretén preservar.

#### MARC URBÀ

##### Un patrimoni viu

Les colònies són espais patrimonials en actiu. Residència i producció es mantenen a les velles estructures. Es tracta d'un patrimoni viu amb les contradiccions que això comporta en relació amb la preservació dels seus valors, i és inconcebible el seu sosteniment sense alguna forma de reciclatge funcional respectuós. Es tracta també d'un patrimoni complex, amb una relació estreta entre els edificis i els espais lliures, entre el domini urbà i el paisatge fluvial. Per aquest motiu, no té sentit restringir la protecció als edificis, i encara menys si la selecció es limita a l'arquitectura monumental. Cal abordar, en canvi, la preservació de les colònies des de l'entorn integral de la seva matriu ambiental específica.

L'anàlisi del planejament vigent evidencia la disparitat dels criteris de preservació del patrimoni segons el municipi de referència. Molts dels plans municipals disposen de catàlegs o inventaris de patrimoni,<sup>(3)</sup> però els criteris emprats en la seva confecció són heterogenis. Algunes colònies són objecte de protecció en conjunt, mentre que en d'altres tan sols es preserven alguns edificis i s'ignora el valor patrimonial dels espais lliures. Per altra banda, no sempre es reconeix el valor patrimonial dels recintes industrials històrics, i se'n regula la transformació amb tractaments genèrics que permeten l'addició oportunista de nous volums i l'enderroc d'algun cos original. Des d'aquesta perspectiva, és convenient disposar d'un catàleg general que permeti establir de manera unitària els criteris de selecció i protecció del patrimoni de les colònies.

#### ▣ Precatàleg d'edificis i espais lliures a preservar

El PDU identifica per a cada peça el precatàleg d'edificis i espais lliures més significatius, considerant conjuntament la zona residencial i la zona industrial. Bona part del valor patrimonial de la colònia rau en la coherència i qualitat dels espais lliures (principalment la plaça, el passeig i el jardí) i la seva relació amb els edificis que els acompanyen. Per aquest motiu, es preserva el seu caràcter i el vincle orgànic amb les arquitectures històriques. Igualment, es protegeixen aquells espais lliures que, per la seva escala monumental (boscos i jardins), posició perifèrica (horts) o naturalesa topogràfica (talussos), configuren les vores de la colònia en transició al sòl no urbanitzable.

#### ▣ Recinte industrial històric

El PDU reconeix la singularitat del recinte industrial històric en relació amb les zones industrials de nova implantació.<sup>(4)</sup> Es condiciona la seva transformació a la redacció d'un pla especial que garanteixi la coherència de l'actuació i el respecte pels valors patrimonials.



### Un barri viu

Es considera necessari corregir la densitat insuficient d'algunes colònies per tal de fer viable la seva condició de barris dotats dels serveis bàsics. L'abundància d'espais lliures i equipaments singulars, aliens pel seu caràcter monumental al funcionament ordinari del teixit residencial, en dificulten el manteniment. El PDU indica aquelles àrees susceptibles de compleció residencial, cercant la densitat necessària per al manteniment dels espais públics, serveis urbans i equipaments bàsics (botiga i centre cívica).

S'estableixen els creixements residencials òptims segons la capacitat de cada colònia en termes d'ordenació i es fixen algunes condicions generals. Es condiciona la construcció d'habitatges nous a la rehabilitació dels habitatges existents desocupats i es recomana una oferta residencial sensible a les necessitats del teixit social local.

### □ Criteris quantitius

#### Densitat i nombre d'habitatges

Es considera una densitat bruta de referència de 50 hab./ha d'aplicació general i un nombre mínim d'habitatges (110 hab.) per a les colònies aïllades. Ambdós paràmetres s'obtenen per analogia amb teixits residencials sostenibles, per la constatació empírica del nombre d'habitatges mínim associat a una botiga i per la compleció que les colònies analitzades poden suportar sense distorsió.

#### Escenaris

Es planteja un escenari d'equilibri desitjable a l'entorn de la densitat òptima i el nombre d'habitatges mínim. Es considera oportú, com a criteri de cohesió social, evitar creixements excessius per sobre del 25-30% del parc residencial existent, que podrien comprometre l'assimilació dels nous veïns.

La qualitat física i social de la colònia no depèn de la seva dimensió un cop s'ultrapassa el llindar establert que assegura una mínima consistència urbana. Es considera, però, la possibilitat d'alguns escenaris més expansius, si bé aquests han de ser considerats amb cautela. Convé condicionar aleshores el creixement residencial a les contrapartides derivades a favor de la millora urbana de la colònia. És també oportú afavorir, en aquestes circumstàncies, la discontinuïtat de les cessions més enllà de la colònia on es desenvolupa l'operació, per tal de facilitar la redistribució dels aprofitaments generats vers establiments poc afavorits i amb escasses opcions de creixement.

### □ Criteris composius

#### Criteris tipològics

S'afavoreix la disposició de volums partits (habitatges aparellats i blocs petits) evitant la competència amb els grans blocs preexistents on recau la força del patró morfològic de la peça. Es manté una proporció reduïda d'aquest tipus residencial, associat tradicionalment a l'habitatge dels quadres tècnics de la colònia.

### Criteris morfològics

Es preserva la matriu morfològica de la peça i es desenvolupa el creixement en coherència amb aquest patró, bé sigui per substitució d'un cos industrial o auxiliar existent, per restitució d'un cos residencial prèviament enderrocat o per continuïtat directa o indirecta de les estructures lineals o en malla preexistents.

### □ Actuacions

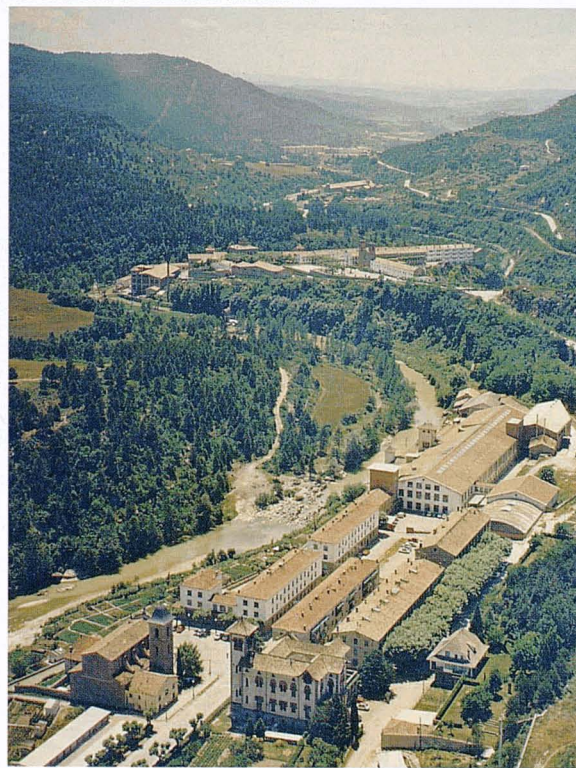
El PDU identifica aquelles actuacions bàsiques de compleció residencial per a cada colònia que han de catalitzar la seva millora urbana a partir dels aprofitaments generats. S'entén que els creixements són acceptables en la mesura que els aprofitaments derivats es reinverteixin en la millora de la colònia. Els objectius principals de la reforma urbana pendent són: l'accés segregat a la fàbrica, la provisió d'espais públics, equipaments i aparcaments necessaris, i l'acabament de les vores urbanes a fi de resoldre la integració dels cossos auxiliars.

Es desenvolupen propostes indicatives a mida per a cada cas. Malgrat que es puguin generalitzar certs criteris quantitius i de composició, la reforma de les colònies passa pel disseny específic de la peça urbana i, en últim extrem, per una arquitectura compromesa amb la topografia i l'espai públic.

#### Una fàbrica viva

Les colònies es componen d'un espai productiu i d'un espai residencial normalment actius i a vegades en conflicte. En principi,

Vista aèria de la colònia tèxtil de Viladomiu Vell





CLASSIFICACIÓ												
CATEGORIA Segons el grau d'autonomia	PEÇA	SUPERFÍCIE DEL SECTOR RESIDENCIAL (ha)			NÚMERO D'HABITATGES			(h)	DENSITAT (h/ha)			
ESCENARIS		0	1	2	0	1	2		0	1	2	
soldada	a zona residencial	f	Cal Casas	-	0,57	-	-	28	-	-	-	49,12
		s.c.	Cal Metre	-	1,43	-	20	-	-	-	-	49,65
		c	L'Ametlla de Casserres	-	2,10	-	75	> 52%	114	-	-	54,28
		s.c.	Cal Bassacs	-	1,98	-	5	-	98	-	-	49,49
		c	Cal Marçal	-	2,10	-	82	> 24%	102	-	-	48,57
		c	Cal Pons	-	2,45	-	103	> 20%	123	-	-	50,20
		c	Cal Rosal	-	3,32	-	60	-	168	-	-	50,60
		c	La Plana	-	1,97	-	56	-	106	-	-	53,80
	a zona industrial	s.c.	Rabeia	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		f	Forcada	-	0,16	-	-	8	-	-	-	50
aïllada	fàbrica de riu	f	TIPUS	-	2,20 - 2,60	-	-	110 - 130	-	-	-	50
		f	Soldevila	-	1,13	-	84	< 26%	62	-	-	54,87
	colònia	c	Cal Riera	-	2,18	2,93	125	< 6%	117	> 24%	145	49,08 49,49
		c	Cal Prat	-	2,22	-	70	> 55%	108	-	-	48,65
		c	Viladomiu Vell	-	2,26	-	81	> 36%	110	-	-	48,67
		c	Guixaró	-	2,58	2,91	111	> 20%	133	> 17%	155	51,55 53,26
		c	Cal Vidal	-	2,59	3,80	115	> 15%	130	> 50%	194	50,19 51,05
		c	Viladomiu Nou	-	2,80	-	109	> 26%	137	-	-	48,93
		c	L'Ametlla de Merola	-	4,10	-	162	> 24%	201	-	-	49,02
		c	TOTAL	-	-	-	1.253	-	-	-	-	1.816

f: fàbrica de riu  
s.c.: semi-colònia: fàbrica, residència (-), 1 edifici singular  
c: colònia: fàbrica, residència (+), > 1 edifici singular

1: Completament  
2: Completament parc residencial ruïnós  
3: Substitució integral parc industrial  
4: Creixement aliè

s'apunta una identitat cada cop més residencial de la colònia en detriment d'una fàbrica amb evidents limitacions dimensionals i d'accés. Malgrat això, el manteniment de l'activitat productiva afavoreix la consolidació de les colònies com a barris dignes i augmenta la seva complexitat funcional. En aquesta línia, la viabilitat d'un patrimoni viu reclama igualment la convivència respectuosa entre un poble viu i una fàbrica viva.

Més enllà del compliment de la normativa vigent en relació amb les activitats productives, cal afavorir el reciclatge de la fàbrica històrica tenint en compte la seva naturalesa singular. L'anàlisi del

planejament vigent ens mostra algunes iniciatives d'adaptació dels antics recintes industrials a usos terciaris (Cal Rosal, Berga)<sup>(5)</sup> o d'equipament (Cal Metre, Gironella).<sup>(6)</sup> El PDU estableix alguns criteris en aquesta direcció.

#### □ Perímetre

Es delimita la zona industrial a partir de l'ocupació existent i respectant al màxim el domini fluvial. Es millora la relació de la fàbrica amb el poble mitjançant la regulació específica dels espais lliures compartits i també l'articulació del recinte productiu amb el riu facilitant l'accés al bosc i els itineraris de ribera.

#### □ Transformacions

#### Ocupació i propietat

Es regulen els processos actuals d'increment d'ocupació amb nous volums disposats de manera oportunista. Es regula també la fragmentació de la propietat del parc industrial que pot comprometre un horitzó de major qualitat. Es condiciona la transformació de la zona industrial a una proposta d'ordenació raonada del conjunt.

#### Ús

S'admet la substitució de l'ús industrial tradicional per l'ús residencial o terciari, sempre que es respectin els graus de risc establerts per l'ACA i es mantingui el caràcter dels edificis històrics, facilitant al mateix temps les transformacions interiors derivades dels nous requeriments. Pel que fa a les fàbriques urbanes (Cal Rosal, Cal Metre i Cal Casas), la substitució de l'ús industrial resulta d'especial interès per raons de posició i oportunitat.

## notes

(1) VALL, Pere i MIRALDA, Àngel (1999). "Pla Estratègic pel Desenvolupament del Parc Fluvial Navàs-Berga", Diputació de Barcelona, Barcelona, 1999.

(2) VALL, Pere (1999). *De colònies tèxtils a parc fluvial*. Associació/ Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya, Barcelona, 1999. Col·lecció: Cultura, Tècnica i Societat, núm. 16.  
VALL, Pere (2001). "Propietat, indústria i turisme. Una reflexió sobre l'estat actual de les colònies tèxtils del Baix Berguedà", a *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, núm.

38, p. 109-119, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra.  
VALL, Pere i MIRALDA, Àngel (2002). *Model de desenvolupament territorial per a les colònies del Llobregat*, Fundació CaixaManresa, Manresa, 2002.

(3) "Catàleg de béns i espais a protegir" de l'Ajuntament de Berga; "Detecció d'elements o sectors d'interès històric, artístic o ambiental" de l'Ajuntament de Casserres; "Detecció d'edificis i conjunts d'interès històric-artístic o ambiental" de l'Ajuntament de Puig-reig; "Protecció de patrimoni

artístic, cultural i arquitectònic" de l'Ajuntament de Gironella.

(4) El PDU assumeix el model plantejat en la modificació puntual del PGOU de Puig-reig (1999) que diferencia dins de la categoria de Gran Indústria (I1) dues subzones: Gran indústria històrica (I1a. Colònies tèxtils Prat, Mata, Pons, Marçal, Riera i Ametlla) i Gran indústria no històrica (I1b. Zones industrials de més recent implantació).

(5) Les antigues naus es qualifiquen amb la clau 12A (terciari, volumetria consolidada), definint-

les com a "[...] àrees consolidades amb edificació existent que el Pla assigna a usos terciaris amb la voluntat de mantenir l'actual volumetria però permetent la millora i estimulació la seva rehabilitació".

(6) "[...] Es preveu la possibilitat de transformació de la zona d'ús industrial a equipament a través de la redacció d'un Pla Especial que estudiï l'increment d'espais públics corresponents al canvi d'ús, l'adequació del conjunt al seu context i la integració dels volums proposats amb els existents i previstos en els plans parcials."